

**LES INTERROGATIVES AL TORTOSÍ I AL LLEIDATÀ.
UN ELEMENT DIFERENCIADOR DE SUBDIALECTES**

JOSEFINA CARRERA SABATÉ
Universitat de Barcelona
jcarrera@ub.edu

CARLOS VAN OOSTERZEE
Universitat de Barcelona
carlosvanoosterzee@hotmail.com

ANA M. FERNÁNDEZ PLANAS
Universitat de Barcelona
anamariafernandez@ub.edu

LOURDES ROMERA BARRIOS
Universitat de Barcelona
lromera@ub.edu

JANINA ESPUNY MONTSERRAT
Universitat de Barcelona
janinaespuny@ub.edu

EUGENIO MARTÍNEZ CELDRÁN
Universitat de Barcelona
martinezceldran@ub.edu

RESUM

Aquest article forma part del projecte AMPER (Atles Multimèdia de la Prosodia de l'Espai Romànic) i se centra en el domini occidental del català. Concretament, s'hi analitza la producció de frases interrogatives absolutes de dues informants considerades representatives de dos subdialectes: el lleidatà i el tortosí. S'observa que les produccions obtingudes, tot i tractar-se d'informants del mateix diasistema dialectal, són força diferents. Aquestes diferències també es veuen avalades pels resultats obtinguts en les prospeccions de la percepció d'oracions interrogatives per part d'oients lleidatans i tortosins.

ABSTRACT

This article is part of the AMPER project, which aims at creating a multimedia prosody atlas of the romance space, and focuses on Western Catalan. In particular, we analyse the production of absolute interrogative sentences by two informants representative of two subdialects: lleidatà and tortosí. We can appreciate that the data obtained are quite different between speakers, even though they belong to the same dialectal system. These differences are also supported by the results of perceptual tests in which interrogative sentences were played to listeners from Lleida and Tortosa.

1. INTRODUCCIÓ

És ben sabut que l'entonació ha estat una de les àrees menys estudiades de la lingüística a causa, òbviament, de les dificultats que comporta abordar-la. El català no ha estat pas una excepció, tot i que es troben algunes aportacions referides especialment al català central (Virgili Blanquet, 1971; Recasens, 1977; Bonet, 1984, 1986; Salcioli, 1988a i b; Prieto, 1995, 1997, 2002a i b; Martínez-Celdrán et al., en premsa a). Les altres variants dialectals catalanes s'han examinat encara menys,¹ i la primera aportació que ha presentat una panoràmica general de l'entonació interdialectal catalana és Prieto (1998). En aquest article, Prieto ha presentat unes directrius bàsiques per a la descripció de les frases interrogatives absolutes encapçalades per la partícula *que*. Parla de la presència de patrons descendents tant en nord-occidental² com en tortosí, amb diferències notables entre ambdós dialectes (final més agut en tortosí que en català nord-occidental); a més a més, per al nord-occidental, Prieto descriu un altre patró entonatiu: el patró ascendent, que no coincideix amb el del barceloní.

Seguint la línia encetada per Prieto (1998), en aquest article ens proposem aportar dades a la descripció prosòdica dialectal del català a través de l'anàlisi de dues modalitats interrogatives absolutes: 1) una amb ordre sintàctic SVO, i 2) una altra amb estructura VOS i encapçalada amb partícula expletiva *que*. L'àmbit de l'estudi se centra en el català occidental de la zona de Lleida (lleidatà) i de l'àrea de Tortosa (tortosí).

El treball s'inscriu dins del projecte AMPER, impulsat per M. Contini.³ Aquest projecte pretén descriure i consignar en un gran atlas multimèdia les diferents realitzacions prosòdiques de les llengües romàniques a Europa. (Vegeu Contini et al., 1998; Romano, 2001; Contini et al., 2002). El seu desenvolupament a Catalunya per a l'espanyol i el català, sota l'impuls d'E. Martínez Celdrán, s'anomena AMPERCAT. (Vegeu Fernández i Martínez, inèdit). Els primers resultats referits al català es troben a Fernández et al. (2004, en premsa), Martínez Celdrán et al. (en premsa a i b), van Oosterzee et al. (en premsa).

---

¹ Vegeu, tot i això, Mascaró (1986 i 1987).

² Per bé que tradicionalment s'ha considerat que el català nord-occidental conté els subdialectes ribagorçà, pallarès, lleidatà i tortosí (veg. Veny, 1982), l'autora pren el terme nord-occidental sense incloure-hi el tortosí.

³ Director del *Centre de Dialectologie de la Université Stendhal-Grenoble III*.

2. METODOLOGIA

2.1. Anàlisi de la producció

La descripció de la prosòdia del lleidatà i tortosí s'ha realitzat a partir de l'anàlisi de les emissions d'una informant representativa de cadascun d'aquests subdialectes. El perfil de les informadores és: gènere femení, entre vint-i-cinc i cinquanta anys, sense estudis superiors, habitant de zona urbana i, finalment, amb parla pròpia de la zona geoprosòdica a què representa (amb els pares originaris del mateix lloc).

Les frases emeses per les informants tenen sentit complet, presenten una estructura de tres accents tonals trisíl·labs i estructura sintàctica SVO en les interrogatives directes o VOS en les interrogatives encapçalades per la partícula *que*. L'accent tonal intermedi és sempre paroxíton i els accents inicial i final són: oxítons, paroxítons i proparoxítons (els tres tipus d'accent tonal possible en català). El resultat d'aquesta combinació ha permès obtenir, en cada subdialecte, nou frases per a cada tipus d'interrogativa objecte d'estudi. Cada frase ha estat repetida tres vegades a partir d'una barreja aleatòria per evitar l'efecte de sèrie. Per això, el total de frases analitzades ha estat de 108.

La digitalització, optimització i extracció de sorolls externs dels arxius enregistrats s'ha realitzat mitjançant el programa *Goldwave*. L'anàlisi posterior s'ha dut a terme a partir dels programes del *Centre de Dialectologie de la Université Stendhal-Grenoble3* per al projecte AMPER en l'entorn Matlab, amb un sistema d'anàlisi que se centra en les vocals de les frases obtingudes per mitjà de la segmentació en la cadena fònica. En cadascuna de les frases s'han obtingut cinc valors: durada, intensitat global, F0 inicial, F0 en el punt mitjà del seu desenvolupament temporal i F0 final. Aquests paràmetres permeten que després de l'anàlisi es pugui procedir a un tipus de síntesi de les frases que elimina el contingut lexicosemàntic i en manté les característiques prosòdiques. El programa també permet generar arxius de dades i de so a partir de la mitjana entre diferents repeticions de la mateixa frase.

2.2. Anàlisi de la percepció

L'obtenció del material que els jutges han avaluat ha seguit el procediment que es detalla a continuació: s'han sintetitzat les frases que s'havien analitzat a partir de la mitjana entre les tres repeticions efectuades per les informants. No s'ha tingut en

compte el contingut lèxic i se n'han mantingut totes les particularitats prosòdiques. El resultat ha estat un test constituït per dos blocs (corresponents als subdialectes lleidatà i tortosí) amb 18 estímuls (9 de cada tipus d'interrogativa).

Els tests de percepció s'han efectuat a les aules de la Universitat de Lleida⁴ i de la seu a Tortosa de la Universitat Rovira i Virgili. Les condicions no han estat òptimes expressament per tal d'obtenir uns resultats fiables en unes condicions «normals», similars a les de qualsevol conversa quotidiana. Els jutges en cadascun dels punts d'enquesta han estat 30 alumnes catalanoparlants nascuts i residents de la zona de Lleida i 37 de Tortosa i fills de pares tortosins. Els tests s'han presentat a partir d'un ordre aleatori i cada estímulo s'ha repetit dues vegades seguides. S'ha demanat a jutges de tots dos dialectes si podien discriminar el tipus d'interrogació de les frases mitjançant una creu en la plantilla que se'ls ha facilitat.

3. RESULTATS

3.1. Resultats acústics

3.1.1. Anàlisi de l'F0

Presentem, en primer lloc, les corbes generades per les mitjanes d'F0 segons si les paraules en les posicions inicial i final de la frase són agudes, planes o esdrúixoles, tenint en compte tots dos tipus d'interrogatives estudiats⁵. El segon accent tonal (i el primer en les frases encapçalades amb *que*) inclou sempre paraules planes però distingeix si apareixen acompanyades per paraules agudes, planes o esdrúixoles. Els valors de les abscisses corresponen a les vocals de les frases. Per exemple: *El(1) copista(2,3,4) no porta(5,6,7) [la] caputxa(8,9,10 i 11)*; en l'última vocal hi ha dos valors: el central i el final. Totes les frases tenen 3 accents tonals.

---

⁴ Agraïm l'ajut dels professors de la UdL Joan Julià i Albert Turull.

⁵ A partir d'ara, identificarem les frases com a interrogatives absolutes o amb *que* (les que no van encapçalades per la partícula «que» i estructura SVO) i interrogatives amb *que* (que, tot i ser absolutes, estan encapçalades per *que* i presenten l'estructura VOS).

a) Interrogatives sense *que*

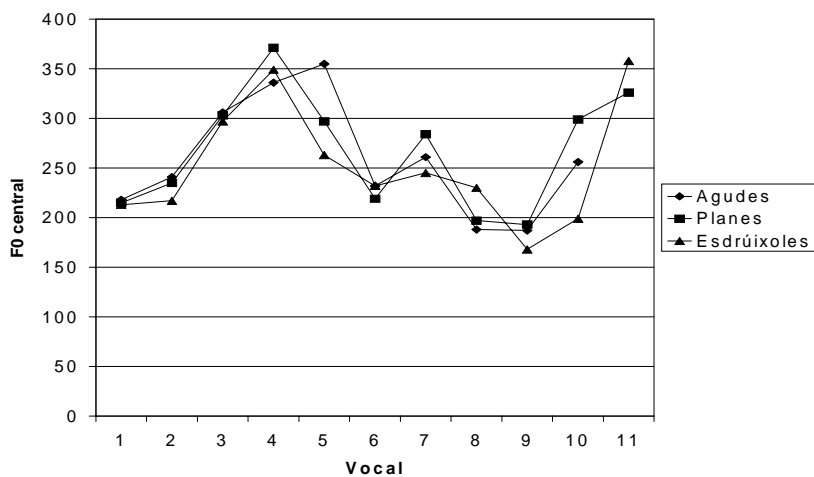

Figura.1. Interrogatives sense *que* del lleidatà.

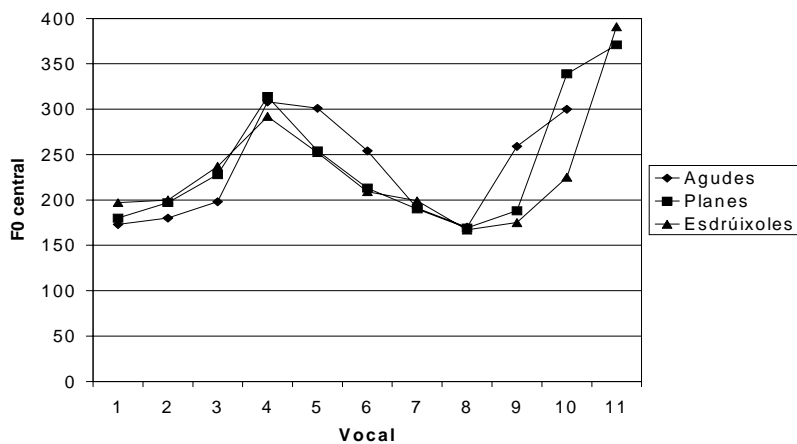
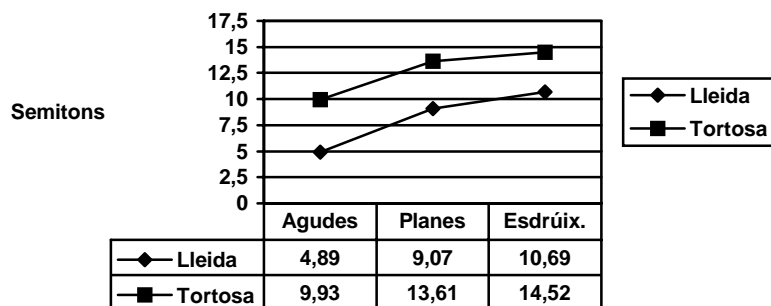

Figura 2. Interrogatives absolutes sense *que* del tortosí.

Taula 1. *Valors en semitons de l'ascens del tonema en interrogatives sense que.*

Al subdialecte de Lleida s'observa que la primera síl·laba de les interrogatives absolutes comença en un to baix (215 Hz) i puja en la posttònica del primer accent tonal en grau diferenciat segons si són agudes (355Hz) o planes (371Hz); aproximadament, la pujada és de 10 semitons. Tot seguit, s'observa un descens (al voltant de 9 semitons) fins a la tònica del segon accent per tornar a pujar en la posttònica (uns 4 semitons). En el tonema l'ascens se situa al voltant de 10 st en planes i esdrúixoles, mentre que en les agudes es queda a la meitat: 5 st. (Vegeu la figura 1 i la taula 1).

Al subdialecte de Tortosa la primera síl·laba de les interrogatives absolutes comença en un to baix (180 Hz) i puja en la posttònica del primer accent tonal de les paraules planes a 314 Hz i en la tònica de les agudes a 292 Hz (la pujada és d'uns 9 semitons). A continuació hi ha un descens (al voltant de 10 semitons) fins a la síl·laba immediatament anterior al tonema. En el tonema l'ascens se situa al voltant de 14 st en planes i esdrúixoles, mentre que en les agudes queda cap a 10 st. (Vegeu la figura 2 i la taula 1).

La diferència entre ambdós dialectes es troba, principalment, en el segon accent tonal. Aquest accent té un paper rellevant a Lleida perquè el to sofreix una pujada en la posttònica. A Tortosa, en canvi, el descens iniciat en el primer accent tonal continua al llarg del segon accent. En general, els valors de Tortosa impliquen un ascens superior als de Lleida. A part d'això, no s'han observat diferències significatives a partir dels tipus de paraula.

b) Interrogatives amb *que*

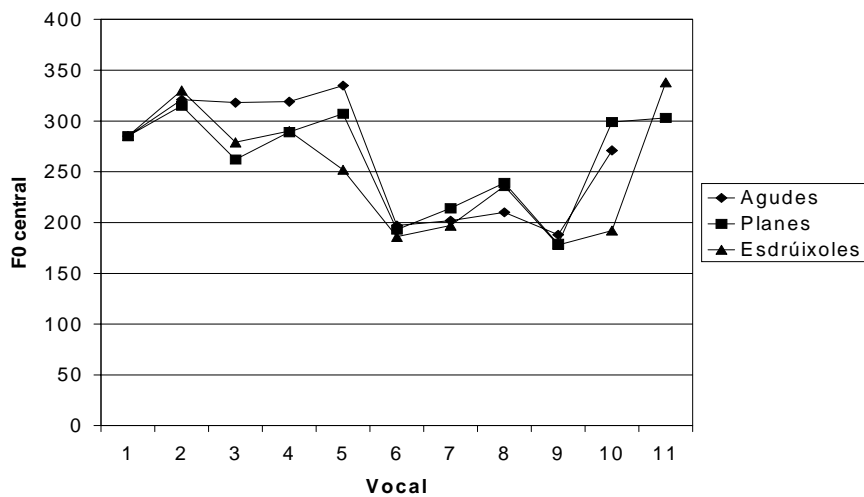

Figura 3. Interrogatives amb que del lleidatà.

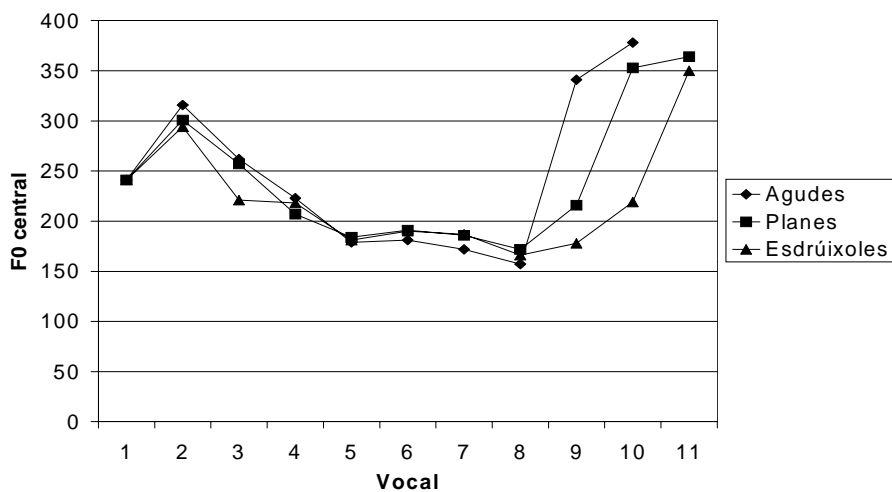
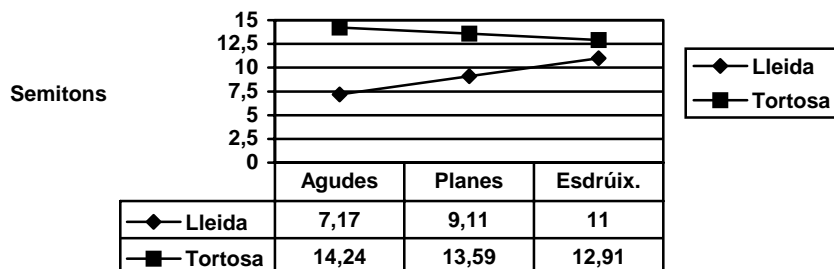

Figura 4. Interrogatives amb que del tortosí.

Taula 2. *Valors en semitons de l'ascens del tonema en interrogatives amb que.*

Les interrogatives amb *que* de Lleida presenten la primera síl·laba en un to força alt (285 Hz), el qual s'eleva progressivament uns dos semitons en la pretònica del primer accent tonal. En les agudes el to es manté fins a la pretònica del segon accent. Les planes sofreixen un descens de 3,6 semitons en la tònica del primer accent i tornen a pujar en la posttònica. Les esdrúixoles també sofreixen un descens de 3,6 semitons, el qual augmenta progressivament. Tots tres tipus de paraules acaben en una vall en la tònica del segon accent tonal i davallen uns 9 semitons. Després d'un lleuger ascens que culmina en la pretònica del tonema, el tonema comença, en general, en una posició molt baixa i acaba amb un ascens que suposa uns 7 semitons en les agudes, 9 en les planes i 11 en les esdrúixoles. En definitiva, la corba que es dibuixa és força complexa (vegeu la figura 3).

Les interrogatives amb la partícula *que* de Tortosa presenten unes corbes menys complexes que les de Lleida: s'observa una primera síl·laba amb un to alt (241 Hz), i una segona síl·laba 4 semitons més alta (aquesta segona síl·laba correspon a la pretònica del primer accent tonal). A partir d'aquí es produeix un descens progressiu del to (uns 10 st.) fins a l'antepenúltima síl·laba de la frase, la qual coincideix amb les pretòniques de l'últim accent tonal. Hi ha, per tant, una desaccentuació del segon accent tonal, i aquí es troba la major diferència entre tots dos subdialectes. Finalment, s'observa que el tonema és ascendent, el qual presenta una extensió bastant més alta a Tortosa que a Lleida. Les diferències, que es poden comprovar a la taula 2, permeten detectar una gran divergència entre les agudes de tots dos subdialectes.

3.1.2. Anàlisi de la durada

A les figures 5, 6, 7 i 8 es recullen els gràfics de barres de la durada de les vocals en tots dos dialectes i tipus d'interrogatives. Cada accent tonal recull les posicions pretònica, tònica i posttònica. En les interrogatives sense *que* el grup 4, 5, 6, corresponent al segon accent tonal, es refereix a paraules planes que es troben en contacte amb agudes, planes o esdrúixoles. Per a les interrogatives amb *que* és en el grup del primer accent tonal (1, 2, 3) on es produeix el contacte amb les altres possibilitats accentuals.

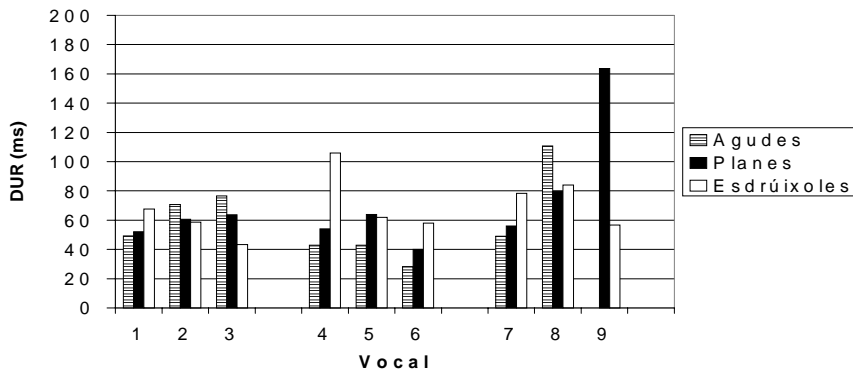

Figura 5. Durada de les interrogatives sense que del lleidatà.

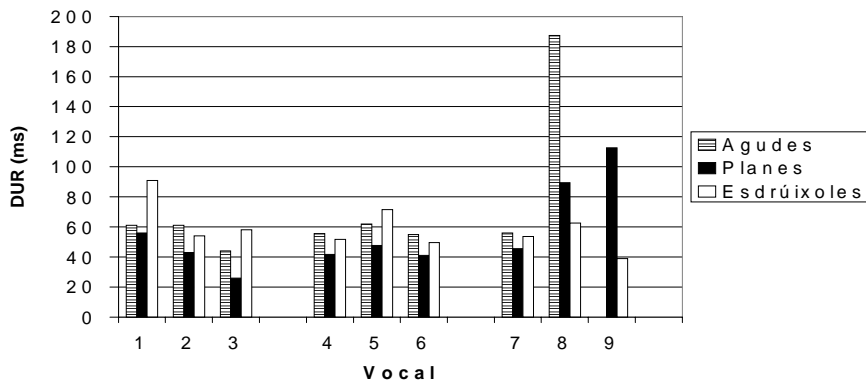

Figura 6. Durada de les interrogatives amb que del lleidatà.

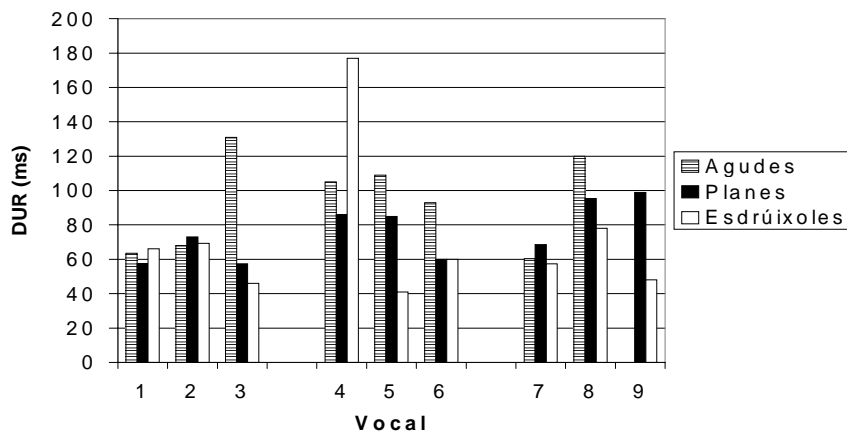

Figura 7. Durada de les interrogatives sense que del tortosí.

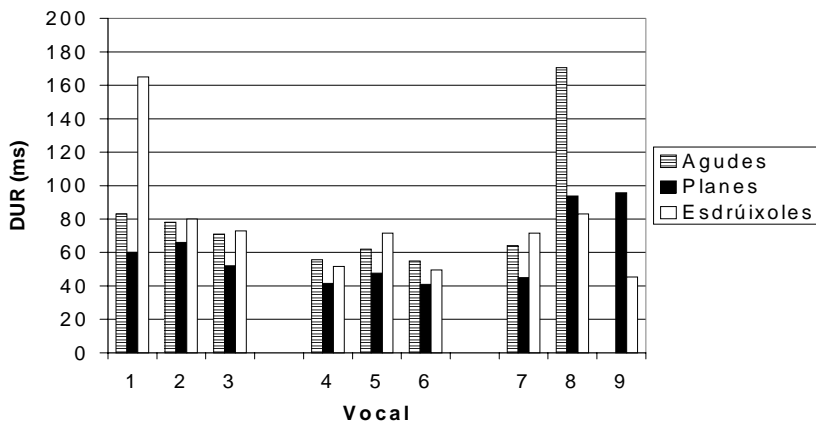

Figura 8. Durada de les interrogatives amb que del tortosí.

En lleidatà les diferències més grans de durada apareixen en el tercer accent tonal, sobretot en les frases acabades amb paraules agudes. En les frases sense *que* també s'observa més durada en les tòniques de les esdrúixoles i, especialment, en la posttònica de les planes.

En tortosí es detecta una major durada en les vocals del tercer accent tonal, on es recull el tonema. En les interrogatives amb *que* acabades amb paraules agudes, s'observa una durada important de la tònica; en el primer accent tonal també es detecta una durada major a la primera síl·laba. En les interrogatives sense *que*, s'observa una durada més important de la vocal anterior a l'esdrúixola (que actua com a pretònica) en el segon accent tonal.

La comparació de tots dos dialectes confirma una major durada de la tònica final (8) en les frases amb *que* i de la posttònica de les paraules planes del lleidatà.

3.1.3. Anàlisi de la intensitat

A les figures 9, 10, 11 i 12 es recullen els gràfics de barres de la intensitat de les vocals en tots dos dialectes i tipus d'interrogatives. Cada accent tonal recull les posicions pretònica, tònica i posttònica. En les interrogatives sense *que* el grup 4, 5, 6, corresponent al segon accent tonal, es refereix a paraules planes que es troben en contacte amb agudes, planes o esdrúixoles. Per a les interrogatives amb *que* és en el grup del primer accent tonal (1, 2, 3) on es produeix el contacte amb les altres possibilitats accentuals.

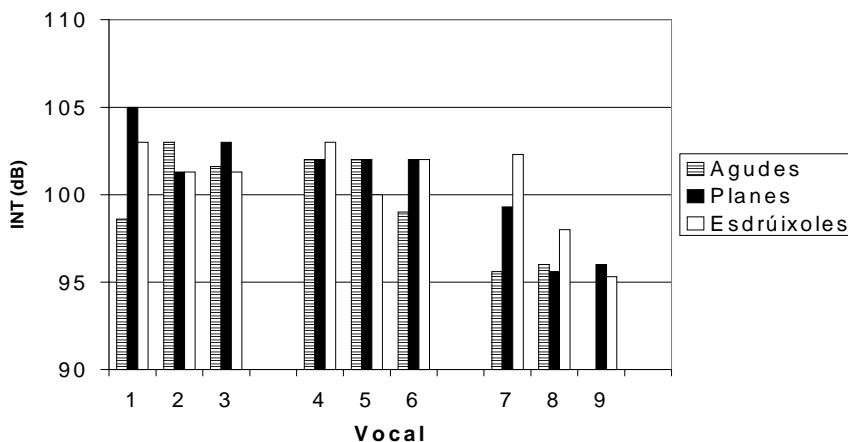

Figura 9. Intensitat de les interrogatives sense *que* del lleidatà.

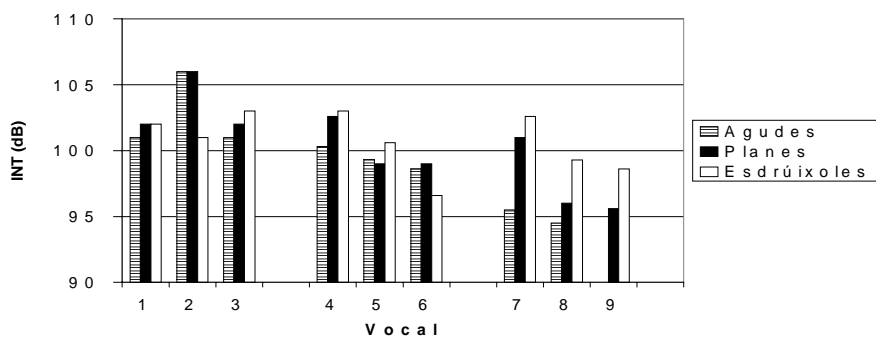

Figura 10. Intensitat de les interrogatives amb que del lleidatà.

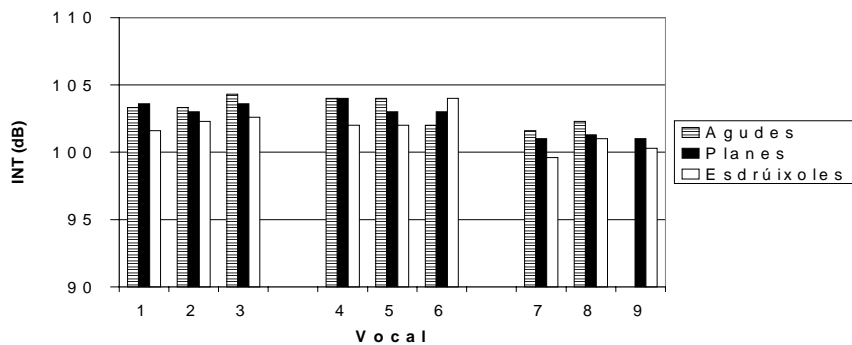

Figura 11. Intensitat de les interrogatives sense que del tortosí.

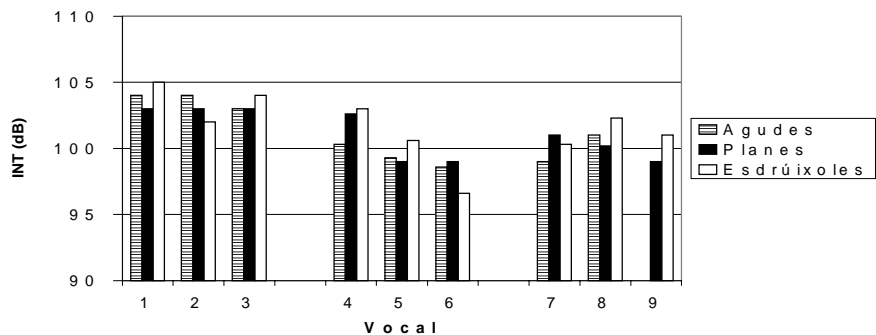

Figura 12. Intensitat de les interrogatives amb que del tortosí.

Tal com es pot observar de les figures 9 a 12, la intensitat de les vocals no és gaire significativa en cap grup d'interrogatives ni en cap subdialecte.

En lleidatà la major intensitat de les vocals es dona en el primer accent tonal, tant en les frases amb *que* com en les que no en tenen; també s'observa més intensitat en les vocals corresponents a les paraules esdrúixoles al final de la frase. En les frases amb *que* la major intensitat la tenen les tòniques de les agudes i planes del primer accent tonal. En tortosí, en les frases sense *que* no hi ha pràcticament diferència d'intensitat entre els dos primers accents, mentre que en les frases amb *que* predomina la intensitat del primer accent tonal. En aquest últim tipus de frase les paraules esdrúixoles també tendeixen a presentar major intensitat.

3.2. Resultats perceptius

3.2.1. Interrogatives sense *que*

ENC.	ESTÍMULS DE LLEIDATÀ				ESTÍMULS DE TORTOSÍ			
	OIENTS DE LL.		OIENTS DE TOR.		OIENTS DE LL.		OIENTS DE TOR.	
	%	ACUM.	%	ACUM.	%	ACUM.	%	ACUM.
1	--	--	8,1	8,1	--	--	2,7	2,7
2	--	--	10,8	18,9	--	--	2,7	5,4
3	3,3	3,3	18,9	37,8	3,3	3,3	10,8	16,2
4	6,7	10	10,8	48,6	--	3,3	27	43,2
5	40	50	16,2	64,9	13,3	16,7	18,9	62,2
6	16,7	66,7	24,3	89,2	16,7	33,3	21,6	83,8
7	16,7	83,3	5,4	94,6	23,3	56,7	8,1	91,9
8	10	93,3	5,4	100	20	76,7	8,1	100
9	6,7	100	--	--	23,3	100	--	--

Taula 3. Percentatge d'encerts obtinguts en les frases interrogatives absolutes sense *que*.

En termes generals, els estímuls del lleidatà són més ben reconeguts pels oients de Lleida que pels de Tortosa. Efectivament, la majoria dels oients de Lleida (el 73,4 %) reconeix bé 5, 6 o 7 estímuls del total de 9; en canvi, entre els oients de Tortosa, el gruix de reconeixement se situa entre 3, 5 i 6 estímuls (cosa que

representa un 59,4 % dels jutges tortosins). A més a més, tots els oients de Lleida identifiquen correctament almenys tres estímuls, i no hi ha cap oient de Tortosa que reconegui cap estímulo d'interrogativa sense partícula *que* inicial. Quant als estímuls de tortosí, també són els oients de Lleida els que els reconeixen més bé: els encerts dels oients de Lleida giren al voltant de 7 a 9 (el 66,6%), en canvi, a Tortosa el 67,5 % dels parlants presenta entre 4 i 6 encerts. A banda d'això, cap oient de Lleida reconeix menys de 3 estímuls, i cap oient de Tortosa identifica correctament tots els estímuls emesos en el seu subdialecte, per bé que es troba algú que en reconeix 1 o 2.

Si considerem conjuntament els encerts en el reconeixement dels estímuls veurem que els oients de Lleida detecten en un 50,1% de 6 a 9 estímuls del lleidatà i en un 83,3% també de 6 a 9 estímuls del tortosí. Els resultats permeten observar que es percep millor el tortosí que el lleidatà i segurament la causa pot ser la pujada de to força més pronunciada en tortosí que en lleidatà. Els tortosins també perceben millor les frases del seu propi subdialecte, per bé que les diferències no són gaire elevades (35,1 % del lleidatà vs. 37,8% del tortosí).

3.2.2. Interrogatives amb *que*

ENC.	ESTÍMULS DE LLEIDA				ESTÍMULS DE TORTOSA			
	OIENTS DE LL.		OIENTS DE TOR.		OIENTS DE LL.		OIENTS DE TOR.	
	%	ACUM.	%	ACUM.	%	ACUM.	%	ACUM.
1	--	--	8,1	8,1	3,3	3,3	--	--
2	--	--	18,9	27	--	3,3	8,1	8,1
3	--	--	21,6	48,6	6,7	10	10,8	18,9
4	26,7	26,7	16,2	64,9	13,3	23,3	32,4	51,4
5	23,3	50	13,5	78,4	6,7	30	18,9	70,3
6	16,7	66,7	5,4	83,8	20	50	10,8	81,1
7	13,3	80	8,1	91,9	40	90	18,9	100
8	13,3	93,3	5,4	97,3	3,3	93,3	--	--
9	6,7	100	2,7	100	6,7	100	--	--

Taula 4. Percentatge d'encerts obtinguts en las frases interrogatives amb *que*.

Pel que fa als estímuls del lleidatà, els oients de Lleida els reconeixen millor que els de Tortosa. Les observacions que ens permeten arribar a aquesta afirmació són les que segueixen: a) la majoria dels oients de Lleida (66,7%) reconeixen correctament entre 4 i 6 estímuls, i entre els oients de Tortosa aquesta majoria (56,7%) se situa entre 2 i 4 estímuls; b) tots els oients de Lleida reconeixen almenys 3 estímuls, i només el 48,6% dels de Tortosa en reconeixen d'1 a 3; c) els parlants que reconeixen tots els estímuls són un 6,7% a Lleida i un 2,6% a Tortosa.

Quant als estímuls del tortosí, els parlants de Lleida tornen a ser els que els reconeixen millor. Les dades que permeten arribar a aquesta conclusió són: a) la majoria d'encerts se situa entre 6 i 7 frases (60%) entre els oients de Lleida i entre 4, 5 i 7 (70,2%) entre els de Tortosa; b) el 10% dels oients de Lleida realitza 8 o 9 encerts, mentre que cap oient de Tortosa en realitza més de 7.

Si concentrem l'atenció en els encerts obtinguts entre 6 i 9 frases comprovem el mateix fenomen observat en la modalitat sense *que*: els oients de Lleida reconeixen millor els estímuls de tortosí que els del seu subdialecte (70% vs. 50%, respectivament). En canvi, entre els de Tortosa s'observa una percepció correcta dels propis estímuls respecte de la dels altres (29,7% del tortosí vs. 21,6% del lleidatà), tal com es pot comprovar a la taula 5. D'aquesta taula també es desprèn que s'obtenen millors resultats de reconeixement en les frases sense *que* en ambdues poblacions

3.2.3. Anàlisi conjunta de les interrogatives

En aquest apartat considerarem els resultats obtinguts prenent conjuntament com a bons els encerts de 7, 8 i 9 estímuls.

	ESTÍMULS DE LLEIDATÀ		ESTÍMULS DE TORTOSÍ	
	Oients de LL.	Oients de T.	Oients de LL.	Oients de T.
INT. SENSE <i>QUE</i>	50,1%	35,1%	83,3%	37,8%
INT. AMB <i>QUE</i>	50%	21,6%	70%	29,7%

Taula 5. Percentatge d'encerts obtinguts considerant conjuntament 7, 8 i 9 estímuls.

L'anàlisi detallada dels encerts i errors en cada estímul aïllat revela que les frases del lleidatà reconegudes més bé pels oients de Lleida arriben a ser al voltant del 80%. Entre els oients de Tortosa, les frases més ben reconegudes obtenen un 62,2%. En tots els casos, les frases més ben detectades solen incloure entre els seus accents tonals una paraula esdrúixola. A banda d'això, en totes dues poblacions la majoria de les frases més mal reconegudes són les de la modalitat encapçalada per *que*, com hem vist a la taula 5.

Sobre els estímuls del tortosí, els oients de Lleida i de Tortosa identifiquen correctament les frases sense *que* amb percentatges del 80%-83,3% i del 62,2%-64,9%, respectivament. Queda clar que els oients de dialectes occidentals són més sensibles a la melodia que dibuixen aquestes frases (pic en la posttònica del primer accent tonal i caiguda fins a l'ascens final molt pronunciat) que a les que segueixen les frases amb *que* (pic en la pretònica del primer accent tonal i ascens final pronunciat però no tant com en les frases anteriors). No s'observa cap regularitat en relació amb una millor o pitjor percepció de les frases en funció del tipus de paraula que les conforma.

4. DISCUSSIÓ

Pel que fa a l'entonació del català nord-occidental exceptuant-ne el tortosí, Prieto (1998) assenyala el predomini absolut de frases encapçalades per la partícula *que* i en descriu dos patrons possibles: un de descendent que coincideix amb el patró del català oriental central, i un altre d'ascendent que presenta una inflexió final ascendent a partir de l'última tònica de la frase.

Els nostres resultats, referits únicament al lleidatà, ens permeten afirmar que les frases amb *que* sempre presenten final ascendent a partir de l'última tònica de la frase. Aquest final arriba a valors especialment aguts si la paraula amb què s'acaba la frase és esdrúixola. La melodia d'aquestes oracions s'inicia en un to alt en la tessitura del parlant que es manté fins a la tònica del segon accent tonal de la frase quan descendeix bruscament fins que l'última tònica torna a pujar. En els gràfics que incorpora Prieto (1998) la caiguda brusca de F0 no es produeix fins a l'última tònica de la frase.

Les frases sense *que* dibuixen una melodia que presenta un pic molt pronunciat en la posttònica del primer accent tonal, un altre en la posttònica del segon, i el pic final, que no es el més destacat de la frase.

Pel que fa a les interrogatives del tortosí, Prieto (1998) i Prieto i Pradilla (2003) destaquen la coexistència de construccions amb *que* i sense *que*, les quals tenen “un únic patró interrogatiu absolut neutre de tipus ascendent” (Prieto i Pradilla, 2003: 281). En aquestes oracions, la primera i la darrera síl·labes accentuades presenten un nivell més agut, i això provoca “la sensació d’un crescendo continu del to al llarg de l’enunciat” (Prieto i Pradilla, 2003: 281).

A partir de les nostres dades, coincidim amb Prieto i Pradilla i, com ells, assenyalen que la pujada de F0 final es més acusada en tortosí que en lleidatà, especialment en frases acabades en aguda. (Cal recordar que en lleidatà les paraules finals són les que registren una pujada menor en aquesta posició). A banda d’això, els nostres resultats ens permeten establir diferències entre les oracions encapçalades per *que* i les que no n’estan en els aspectes que segueixen: inici en un to mitjà baix de les que no tenen *que*, i l’abast del primer pic en la posttònica del primer accent tonal.

Sobre la durada, en tots dos subdialectes i tipus d’interrogatives, la tendència general reflecteix clarament l’augment de durada a mesura que s’acosta el final de la frase sobretot en les tòniques de les agudes i en les posttòniques de les planes. Les frases acabades en esdrúixola, tanmateix, coincideixen a atorgar major durada a les síl·labes tòniques de l’últim accent tonal.

En relació amb la intensitat, s’observa una tendència a presentar un descens a mesura que ens acostem al final de la frase. En lleidatà, aquesta tendència es manifesta de forma gradual en les tres posicions. En tortosí, l’efecte és menys evident atès que les paraules finals agudes i esdrúixoles presenten major intensitat en les tòniques de tots dos tipus d’interrogatives.

Els resultats perceptius recullen bé que l’ascens de F0 en tortosí sigui més destacat que en lleidatà perquè en tots dos subdialectes es reconeixen millor els estímuls del tortosí que els del lleidatà, sobretot en les frases encapçalades per *que*.

5. CONCLUSIÓ

L’anàlisi de les interrogatives absolutes amb *que* i sense *que* en lleidatà i tortosí que acabem de presentar ens permet establir uns paràmetres de variació entonativa per tal de distingir la prosòdia d’aquests dialectes: 1) la forma melòdica, 2) la durada, 3) la percepció (vegeu les figures 13 i 14 com a resum).

1. La forma melòdica permet distingir el comportament diferenciat de les interrogatives en tots dos dialectes: a) en el cas de les interrogatives sense *que*, s'observen diferències importants en el segon accent tonal (en lleidatà sofreix una pujada i en tortosí, una davallada) i al final (en tortosí s'observa un ascens tonal superior al del lleidatà); b) pel que fa a les interrogatives amb *que*, es detecta una extensió més alta del tonema ascendent en tortosí que en lleidatà, sobretot quan les frases acaben amb mots aguts.
2. La durada facilita detectar diferències entre dos tipus d'interrogatives atès que la tònica final de les frases amb *que* és més llarga que la de les altres.
3. La percepció de tots dos tipus d'interrogatives en cada subdialecte ratifica les diferències en la forma melòdica de cada tipus d'interrogativa i fa palès que les interrogatives del tortosí presenten un patró ascendent que es percep millor que el del lleidatà.

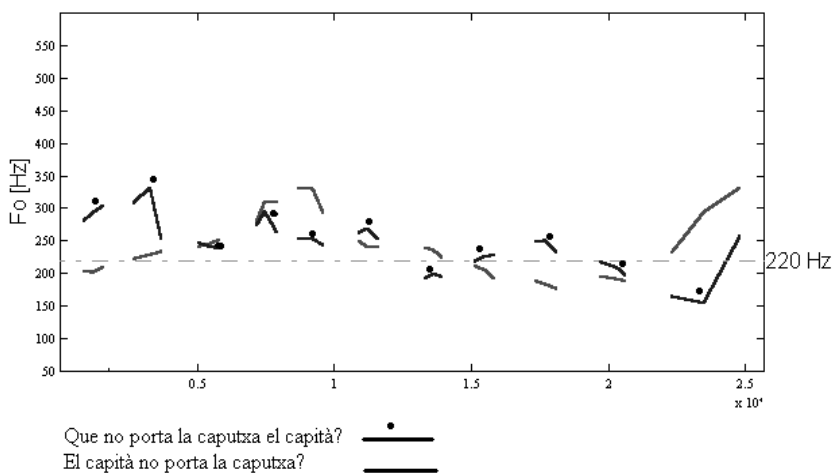

Figura 13. Representació de l'entonació de les interrogatives amb *que* i sense del lleidatà.

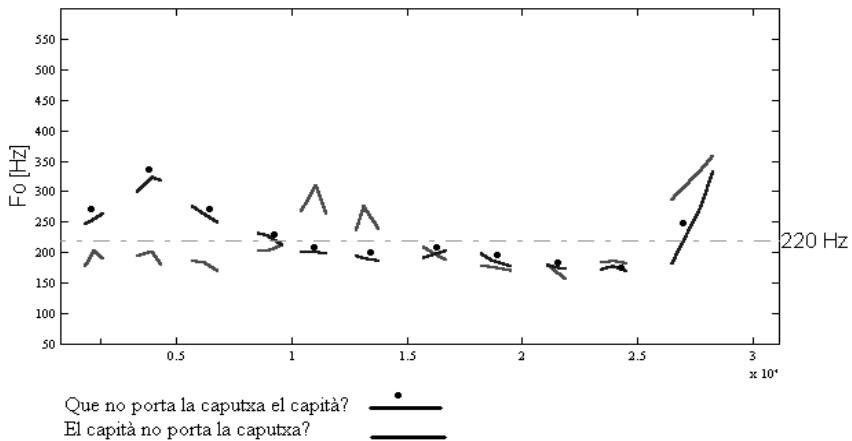

Figura 14. Representació de l'entonació de les interrogatives amb que i sense del tortosí.

AGRAÏMENTS: Aquest treball s'ha beneficiat d'una ajuda de la SGPI del MCYT, ref. BFF2003-08487. Carlos van Oosterzee apareix amb el suport del *Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació de la Generalitat de Catalunya*

6. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BONET, E. (1984): *Aproximació a l'entonació del català*, Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona, tesi de llicenciatura.
- BONET, E. (1986): «L'entonació de les formes interrogatives en barceloní», *Els Marges*, 33, pp. 103-117.
- CONTINI, M; A. ROMANO i S. ROULLET (1998): «Vers un Atlas prosodique parlante des variétés romanes», *Mélanges en honneur de X. Ravier*, (en premsa).
- CONTINI, M; J-P. LAI; A. ROMANO; S. ROULLET; L. DE C. MOUTINHO; R.L. COIMBRA; U.P. BENDIHA i S. S. RUIVO (2002): «Un Projet d'Atlas

---

Multimédia Prosodique de l'Espace Roman» a B.Bel i I. Marlien (eds.): *Proceedings of the Speech Prosody 2002 Conference, 11-13 Abril 2002*, Aix-en-Provence, Laboratoire Parole et Langage, pp. 227-230.

- ESTEBAS VILAPLANA, E. (2000): *The use and realisation of accentual focus in Central Catalan with a comparison to English*, Londres, University College London, tesi doctoral.
- FERNÁNDEZ PLANAS, A. M; E. MARTÍNEZ CELDRÁN (inèdit): «El proyecto AMPER en España», *XXXIII Simposio de la Sociedad Española de Lingüística*, Girona, 16-19 de desembre de 2003.
- FERNÁNDEZ PLANAS, A.M.; E. MARTÍNEZ CELDRÁN; C. VAN OOSTERZEE; V. SALCIOLI GUIDI; J. CASTELLVÍ VIVES i D. SZMIDT SIERYKOW, D. (en premsa): «Proyecto AMPER: estudio contrastivo de frases interrogativas sin expansión del barceloní y del tarragoní». *Actas del VI Congreso de Lingüística General*, 3-7 de maig de 2004, Universitat de Santiago de Compostela.
- FERNÁNDEZ PLANAS, A.M; E. MARTÍNEZ CELDRÁN; J. CARRERA SABATÉ; C. VAN OOSTERZEE; V. SALCIOLI GUIDI; J. CASTELLVÍ VIVES i D. SZMIDT SIERYKOW (2004): «Interrogatives absolutes al barceloní i al tarragoní. (estudi contrastiu)». *Estudios de fonética experimental*, XIII. Barcelona, Laboratori de Fonètica UB, pp. 129-155.
- MARTÍNEZ CELDRÁN, E; A. M. FERNÁNDEZ PLANAS; V. SALCIOLI GUIDI; J. CARRERA SABATÉ i J. ESPUNY MONSERRAT (en premsa): «Approche de la prosodie du dialecte de Barcelona». *Géolinguistique, Hors série*.
- MARTÍNEZ CELDRÁN, E; A.M. FERNÁNDEZ PLANAS; J. CARRERA SABATÉ i J. ESPUNY MONSERRAT (en premsa): «Approche de la carte prosodique dialectale de la langue catalane en Catalunya», *Geolinguistique. Actes 2° Séminaire du projet de l'Atlas Multimedia Prosodique de l'Espace Roman* (2-4 de juny de 2004), Grenoble, Centre de Dialectologie, Université Stendhal-Grenoble III.
- MASCARÓ PONS, I. (1986): «Introducció a l'entonació dialectal catalana», *Randa*, 22, pp. 5-38.

-
- PRIETO, P. (1995): «Aproximació als contorns entonatius del català central», *Caplletra*, 19, pp. 161-186.
- PRIETO, P. (1998): «L'entonació dialectal del català: el cas de les frases interrogatives absolutes» a A. Bover, M.-R. Lloret i M. Vidal-Tibbits (eds): *Actes del Novè Col·loqui d'Estudis Catalanas a Nord-Amèrica*, Barcelona, PAM, pp. 347-377.
- PRIETO, P. (2002a): «Entonació» a J. Solà et al.(eds): *Gramàtica del català contemporani*, Barcelona, Edicions 62, pp. 393-462.
- PRIETO, P. (2002b): *Entonació: Models, teoria, mètodes*, Barcelona, Ariel.
- PRIETO, P; PRADILLA, M.À. (2003): «Les inflexions finals en l'entonació del tortosí» a M.A. Pradilla (ed): *Llengua i literatura a les comarques de la diòcesi de Tortosa*, Benicarló, Onada Edicions, pp. 276-286.
- RECASENS, D. (1977): «Aproximació a les cadències tonals del català», *Anuario de Filología*, 3, pp. 509-516.
- ROMANO, A. (2001): «Un projet d'Atlas multimédia de l'espace roman (AMPER)», *Actas del XXIII Congreso Internacional de Lingüística y Filología Románica*, Salamanca, Universitat de Salamanca.
- SALCIOLI GUIDI, V. (1988a): «Estudio fonético-experimental de la entonación interrogativa catalana», *Estudios de Fonética Experimental*, III, pp. 37-70.
- SALCIOLI GUIDI, V. (1988b): *La entonación: estudio fonético-experimental de la entonación interrogativa catalana*, Barcelona, Universitat de Barcelona, tesi doctoral inèdita.
- VAN OOSTERZEE, C; A.M. FERNÁNDEZ PLANAS; L. ROMERA BARRIOS; J. CARRERA SABATÉ; J. ESPUNY MONSERRAT i E. MARTÍNEZ CELDRÁN (en premsa): «Proyecto AMPER: estudio contrastivo de frases interrogativas sin expansión en tortosí y en lleidatà», *Actas del VI Congreso de Lingüística General*, 3-7 de maig de 2004, Universitat de Santiago de Compostela.
- VIRGILI BLANQUET, V. (1971): «Notas sobre entonación catalana», *Archivum* XXI, pp. 359-377.